

Стафійчук В. І.

ORCID: 0009-0002-7820-2588

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри країнознавства і туризму

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

КИТАЙ НА ШЛЯХУ ДО БАГАТОПОЛЯРНОГО СВІТУ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: Китай, Україна, багатополарний світ, колективний Захід, міжнародні відносини.

Нині вже цілком зрозуміло, що сподівання західних держав демократизувати Китай шляхом його широкого залучення до міжнародних економічних зв'язків та інституцій зазнали краху. Навпаки, Китай зумів використати як довіру західних політиків, так і прагнення західних компаній отримати надприбутки на китайському ринку для посилення авторитаризму всередині країни й наступу на загальноприйняті принципи міжнародного порядку та його демократичні стандарти.

Сучасна китайська концепція зовнішньої політики вже не приховує планів змінити систему міжнародних відносин на власну користь. Проте реальні плани перетворитися на гегемона все ще завуальовуються: раніше – концепцією “гармонійного світу” і “мирного піднесення Китаю”, яка активно пропагувалася Ху Цзіньтао, щоб переконати світ, що зростання економічної та військової потужності Китаю “не становить загрози миру і безпеці, а також не призведе до появи китайського гегемонізму” [1, с. 8]; нині – розмовами Сі Цзіньпіна про “спільну долю людства” і багатополарний світ, де Китай не буде прагнути експансії і претендувати на зону впливу (розвиток “світової системи в бік багатополарності обов'язково має відбуватися в умовах гармонізації інтересів всіх країн” [5, с. 17]). Проте віра в такі заяви – це продовження багаторічного самообману в столицях демократичних держав.

Комуністична партія Китаю (КПК) активно використовувала і далі використовує стратегію кооптації, примушування та приховування, “щоб посилити контроль усередині держави й поширити власний вплив на міжнародному рівні, приховуючи справжні наміри” [4, с. 91]. Китай також розбудовує економіку “подвійної циркуляції”, суть якої зводиться до того, щоб мало залежати від закордонних ринків, фінансів і технологій, а водночас посилювати залежність інших від китайського ринку. Навіть

більше, він активно “використовує іноземні інвестиції та доступ до свого ринку, щоб заохочувати країни й іноземні компанії діяти в його інтересах і займати сприятливі позиції з чутливих питань” [4, с. 113].

Лідери Китаю нині прагнуть створити сучасну версію системи залежностей, яку імператори колись використовували для встановлення влади над васальними державами [4, с. 105]. Елементами цієї системи, яка на сучасному етапі покликана “прив’язати” до Китаю якомога більше держав, є фінансовані та контрольовані урядом проекти “Зроблено в Китаї – 2025”, “Пояс і шлях”, “Військово-цивільна інтеграція”. Завдяки їм без застосування зброї Китай вже активно змінює світовий порядок, роз’їдаючи його зсередини. В арсеналі найрізноманітніші методи: підрив і дискредитація “непотрібних” інституцій зсередини; затягування країн у боргові пастки та заохочення корупції для узалежнення іноземних урядів; вимагання або крадіжка інтелектуальної власності, ноу-хау, секретних технологій; підтримка на державному рівні кіберзлочинності; підкуп бізнесменів, журналістів, науковців, політиків, “володарів думок” у сфері культури та інформації і повсюдне формування власної агентури та налаштування громадян проти власних урядів; викривлення реальності через масовану пропаганду, стратегічна брехня та дипломатичний тиск; вбивства і залякування опонентів та критиків китайського режиму вдома і по усьому світу. Все це допомагає КПК відформатувати світовий порядок за власними лекалами, які дуже далекі від принципів демократії та дотримання прав і свобод громадян.

Якщо колективний Захід ще досі намагається вбачати в комуністичному Китаї передбачуваного і рівноправного партнера та вибудовувати відносини з ним як зі стратегічним партнером, то для Китаю США, ЄС та інші демократичні країни завжди були і є “ворожими силами”, проти яких ідеологічна боротьба ніколи не припинялася. І це не західні країни останнім часом розпочали проти Китаю “нову холодну війну”, це для Китаю холодна війна так ніколи і не закінчувалася, адже Китай завжди подавав себе в оточенні “ворогів” [3]. Навіть якщо раніше це було приховано за дипломатичними фразами про дружбу і партнерство. Балансуючи на грані застосування зброї, маскуючи свої завоювання використанням невійськових засобів, проводячи потужні інформаційні кампанії (т. зв. “Стратегія трьох війн”), Китай уже витісняє США і своїх конкурентів з Південнокитайського моря та прагне зробити це у всій Азії.

Важливим напрямком китайської геостратегії, де активно використовується весь арсенал узалежнення, є держави Глобального Півдня, а саме Центральної, Південної і Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Африки, Близького Сходу, Океанії. Важливо також розуміти, що нині Китай та Росія виступають єдиним фронтом проти вільних

і демократичних суспільств, намагаючись як посварити їх між собою, так і дискредитувати в очах держав вищеперерахованих регіонів.

“Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР” (2011), “Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства” (2013), “Стратегія національної безпеки України” (2020) та “Стратегія зовнішньополітичної діяльності України” (2021) подають відносини України та Китаю як відносини стратегічного партнерства. На сьогодні Китай є найбільшим партнером України на ринку товарів та одним з найбільших на ринку послуг; він зацікавлений українським сільським господарством (створення “закордонних продовольчих баз”), технологіями в оборонно-промисловому комплексі і ракетно-космічній галузі, транзитними можливостями, освітньо-науковим потенціалом та інвестуванням у ці сектори.

Водночас Китай традиційно розглядає Україну як частину “сфери російських інтересів” та продовжує транслювати російські наративи в оцінці російської війни проти України. Він не підтримує санкції проти агресора (навпаки, відповідно до своїх інтересів, нарощує різноманітну взаємодію) і не засуджує його дії на рівні ГА та РБ ООН, виступає проти розширення НАТО і звинувачує Захід в “українській кризі”. Навіть те, що Китай – найбільший торговельний партнер України, не є позитивом: за рахунок незбалансованості двосторонньої торгівлі формується понад половину українського від’ємного сальдо торгівлі товарами (6,2 із сумарних 10,8 млрд дол. у 2022 р. [6]). Наша орієнтація на енергоносії з Росії вже довела, що покладатися на авторитарні режими в будь-якій сфері є фатальною помилкою.

В Україні є багато прихильників розширення співпраці з Китаєм, які закликають одноосібно “звільнити її від політики” [1, с. 54], але водночас вони чомусь не зауважують той факт, що в Китаї абсолютно все проходить крізь призму політики. КПК вже створила державу тотального нагляду і просувається до творення подібної світової системи. Чим раніше демократичний світ визнає, що Китай є його опонентом, тим більше в нього стане шансів зберегти себе і такий міжнародний порядок, де є місце демократичним цінностям, правам людини і свободі слова.

Вважаємо, що Китай, зважаючи на реальне наповнення його зовнішньої та внутрішньої політики і методи, які він активно використовує для узалежнення держав, не може бути для України стратегічним партнером, а будь-які програми взаємодії з ним потрібно розглядати крізь призму китайського прагнення змінити нинішній міжнародний порядок, пов’язаних з цим загроз та, найважливіше, власних національних інтересів у поєднанні з прагненням стати повноправним членом НАТО і ЄС.

У будь-якому разі колективний Захід та Україна при розбудові відносин з комуністичним Китаєм мають пам'ятати, що він не лібералізуватиме своєї економіки та форми правління; намагатиметься похитнути міжнародні правила і в решті-решт замінити їх новими; і далі поєднуватиме нечесні торговельні практики з послідовною кампанією промислового шпигунства; намагатиметься дістати контроль над стратегічними локаціями й інфраструктурою, щоб встановити ексклюзивні зони домінування; агресивніше просуватиме контрольовану державою економіку й авторитарну політичну модель як альтернативу вільному ринку та демократичному правлінню [4, с. 122]. Кінцевою метою є знищення колективного Заходу зсередини, використавши його відкритість та ліберальні цінності проти нього ж [2].

Зовнішня політика Піднебесної є сталою протягом віків та підпорядкована прагненню, щоб світ визнавав китайську вищість, і її можна охарактеризувати однією з китайських страгем: “Перетворися з гостя на господаря”.

Література:

1. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай. Дискусійна записка / А. З. Гончарук та ін. Київ, 2016. 58 с.
2. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія на межі демократії. Київ : Наш формат, 2023. 336 с.
3. Гамільтон К., Ольберг М. Прихована рука Китаю. Як КНР непомітно захоплює світ. Київ : Наш формат, 2023. 416 с.
4. Макмастер Г. Боротьба за захист вільного світу. Київ : Наш формат, 2023. С. 89–140.
5. Таран М. “Китайська мрія” в “гармонійному світі” // Україна – Китай. 2014. № 1. С. 16–18.
6. List of supplying markets for the product imported by Ukraine in 2022. URL: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (дата звернення: 14.11.2023).